

tider øger af riget'. Det er sprogligt fejlagtigt, men sådan forstod tiden den latinske formel, og den danske oversættelse må derfor følge den. Eksemplet viser, hvor nødvendig en bred kulturhistorisk viden om tiden er, hvis der skal gives en oversættelse, som dækker tankegangen.

Helge Søgaard

Frank A. Birkebæk (red.): *13 bidrag til Roskilde by og egn's historie*. (Roskilde Museum, 1979). 212 s.

Bogen er udsendt i anledning af museets 50-årige beståen. Den mangeårige leder Niels A. Christiansen har indledningsvis trukket samlingens historie op. Som på så mange andre steder var også i Roskilde begyndelsen svær, og først den sidste snes år har givet de nødvendige vilkår for et effektivt arbejde. Frank A. Birkebæk skildrer byens oprindelse og ældste historie og søger at løse problemet om Høgekøbing, der fra et sted i Sjælland skal være flyttet ned til Isefjorden af kong Roar og have fået navn efter ham. Der ligger ikke nogen historisk virkelighed bag dette sagn i Lejre-krøniken, og det Høghakjøping, der anføres i Kong Valdemars Jordebog, har intet at gøre med byen, som omtales i sagnet, men er købstaden Borre på Møen som forlængst påvist. Den fik endnu 1514 sine privilegier bekræftet, men sank ikke meget senere ned til en landsby. Snarest synes Harald Blåtand og hans søn at kunne betragtes som grundlæggere af Roskilde, hvis man tør stole på de ganske vist ikke samtidige skriftlige kilder. Projekt Middelalderbyen har også taget Roskilde ind i sine undersøgelser, og Ingrid Nielsen og Ole Schjørring har i en artikel givet et arkæologisk bidrag til bestemmelsen af Roskildes alder, så meget som det på nuværende tidspunkt kan siges, og fundene

viser en bebyggelse, hvis ældste spor går tilbage til ca. 1050; men byens opståen må antagelig føres tilbage til anden halvdel af det 10. århundrede, og først på denne tid kommer øerne og Skåne ind i den samme kulturkreds som Jylland, hvor byerne er ældre.

Supplerende bidrag til Roskildes ældste historie er givet af Ole Crumlin-Pedersen og af Niels Engberg og Richard Frederiksen. Det middelalderlige lertøj i byen beskrives af Niels-Knud Liebgott i en artikel, der viser hans store fortrolighed med emnet, og bogens andre artikler fortæller om museets virksomhed, og at de 50 år ikke er anvendt forgæves.

Helge Søgaard

Harry Christensen: *Ni tværsnit af Nibes historie*. (Nibe Kommune, 1977). 288 s.

Harry Christensen er arkivar ved Landsarkivet for Nørrejylland i Viborg og har altså derved et professionelt, af det daglige arbejde dikteret forhold til sine kilder. Det mærkes i hans noteparat; han ved nøje, hvor han skal søge, og han har været overalt både i Viborgarkivet og i Rigsarkivet. Lokalhistorikere vil kunne lære meget af efter læsningen nøje at gennemgå disse noter.

Bogen er udsendt i anledning af Nibes 250 års jubilæum som købstad; men navnet er naturligvis langt ældre. Første gang det nævnes er i et reglement for sildetorvet i Lybæk fra ca. 1360-70, hvor markedspladsen deles i tre dele: en for Skånesilden, en for den bornholmske og tyske sild og en for nyphering (Nibesild). Det ændres senere i hanseatiske dokumenter til Ålborgsild; men at forbindelsen er god nok, ses af varianten Alburgs nipherinch (Ålborg Nibesild). Med basis i tiåret i 1300-tallet og med et sideblik til

1977 konstrueres bogens kapitler over 77-årene med undtagelse af købstadsåret 1727, det sidste år i den sidste glansperiode 1827 samt slutåret 1927. Tallene skal man ikke tage helt højtideligt; der hoppes lidt frem og tilbage for sammenhængens skyld.

Hovedrollen i hovedparten af skildringen er tildelt silden, der i århundredernes løb kom og forsvandt og kom igen og forsvandt på ny, uden at man egentlig ved særlig meget om årsagerne. Det var den, der skabte byen, og det var den, der ødelagde den – eller i al fald ødelagde dens muligheder for at blive til noget mere end den tornerosekøbstad, den er i dag. Fiskeriet og fiskerne har Harry Christensen beskrevet så detaljeret, at der næppe fremover vil være meget mere at gøre der for andre interesserede. Det kan somme tider være lidt svært at følge de tekniske enkeltheder, og man savner faktisk et stort kort med lænkerne (bundgarnsrækkerne) indtegnet til forståelse af, hvad der egentlig foregik. Originaltegninger fra arkiverne giver noget, men ikke nok.

I administrativ henseende bød byen på flere ejendommeligheder, før den 1727 blev købstad. Den fik med baggrund i det vilde leben ved stranden birkeprivilegium allerede 1545, og da konsumtionen blev indført i 1600-tallet, blev den også inddraget under denne. Især den sidste blev flittigt brugt i argumentationen mod Ålborgs dominans, der her måske mere end for de øvrige Limfjordsbyer satte bom for enhver udvikling og fremgang. Ålborg var lidet afholdt i fjorden, og Harry Christensen demonstrerer til fulde hvorfor. Da silden med udgangen af 1820'erne forsvandt for altid, måske bortset fra, hvad der kunne kaldes »normalt« fiskeri, indtraf en rent ud fantastisk deroute for Nibe, som man næsten ikke kan forstå, den overlevede. Men det gjorde den, og den blev da

i stedet en almindelig dansk provinsby med en vis industriel udvikling og i øvrigt et erhvervsbillede, der nogenlunde fulgte de kendte linier. Først 1866 fik man – sent for en by, der altid havde levet af vandet – en havn. Den fik en vis betydning, men kunne ikke vende udviklingen. Ved udgangen af 1930'erne havde den udspillet sin rolle, bl.a. fordi den bestandige tilsanding lukkede for fragtskibene. En tilsvarende skæbne fik Ålborg-Nibe-Årsbanen, der begyndte at køre 1899. Nibe var kun gået med, fordi man ikke kunne gøre andet – men de rejsende tog efterhånden til Ålborg og Års og lod Nibe være Nibe.

Alt dette og meget mere har Harry Christensen skildret levende og medrivende. Han lader aldrig sin læser i stikken – giver altid almen baggrund og er ikke bange for at forklare ting og begreber, som man ellers måtte gå i leksikon efter. Når man s. 260 lader byrådet i 1920'erne klage over, at der danses mellem bordene i pavillonen, kunne han godt have forklaret, at »dans mellem bordene« var mode i 20'erne og meget avanceret. Det kunne det vise råd ikke stoppe. »Bibelstuderne« fra 1927 (s. 261) er vel vore dages Jehovas Vidner; det burde nok have været nævnt. Men det er kun småfrynser fra perioden efter silden, der egentlig falder lidt ved siden af; men det er ikke forfatterens skyld – det er sildens, og den har fået sit. Sild er godt!

Finn H. Lauridsen

Dansk krigshistorie i det sekstende århundrede. Litteraturfortegnelse udarbejdet af P. I. Liebe og E. Borgstrøm. (Det kongl. Garnisonsbiblioteks litteraturfortegnelser III D, 1979). 52 s.

I de senere år har Garnisonsbiblioteket i København, der er hærens hovedbib-